

РОЗДІЛ 6

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО; ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО; ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО

УДК 349.42

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-5/28>

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

LEGAL REGULATION OF ORGANIC PRODUCTION: CURRENT STATE AND EUROPEAN INTEGRATION DEVELOPMENT PROSPECTS

Петрова Н.О., д.філос. спец. 081 «Право», доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин
Сумський національний аграрний університет

Сокрута М.О., студентка I курсу магістратури юридичного факультету
Сумський національний аграрний університет

Стаття присвячена аналізу правового регулювання органічного виробництва в Україні. Розглянуто сучасний стан нормативно-правової бази, а також перспективи розвитку органічного сільського господарства в умовах євроінтеграції. Підтверджується, що органічне виробництво є важливим чинником для забезпечення екологічної, продовольчої безпеки, сталого розвитку аграрного сектору, сприяє збереженню біорізноманіття, зниженню використання агрохімікатів. Встановлено, що органічне виробництво є одним із перспективних видів господарської діяльності в Україні, що підтверджується високим рівнем експорту органічної продукції до Європейського Союзу. Окремо розглядаються перспективи вдосконалення законодавства України в контексті наближення національних стандартів органічного виробництва до європейських вимог, зокрема в рамках адаптації до Регламенту ЄС 2018/848. Досліджено положення Регламенту ЄС 2018/848 щодо сертифікації груп операторів. Визначено важливість подальших законодавчих ініціатив, спрямованих на удосконалення сертифікації органічної продукції. Запропоновано включити положення про можливість сертифікації груп операторів до законодавства, зокрема, до закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» № 2496-VIII. Встановлено, що сертифікація груп операторів забезпечить зниження витрат на сертифікацію виробництва органічної продукції. В статті також визначаються основні проблеми, з якими стикаються українські виробники органічної продукції, такі як висока вартість сертифікації, недостатність державної підтримки. Досліджено правове регулювання та систему державної підтримки виробників органічної продукції, включаючи фінансові стимули для операторів, відшкодування вартості витрат на проведення сертифікації та компенсацію витрат на впровадження органічних методів виробництва. Запропоновано включити до Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» та Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» положення щодо можливості додаткової фінансової підтримки операторів, які перебувають на етапі перехідного періоду.

Ключові слова: органічне виробництво, правове регулювання, сертифікація, органічна продукція, державна підтримка, ринок органічної продукції, законодавство Європейського Союзу, продовольча безпека, сталий розвиток, групова сертифікація, групи операторів.

The article is devoted to the analysis of the legal regulation of organic production in Ukraine. The current state of the regulatory framework, as well as the prospects for the development of organic agriculture in the context of European integration, is considered. It is confirmed that organic production is an important factor in ensuring environmental and food security, sustainable development of the agricultural sector, contributes to the preservation of biodiversity, and reduces the use of agrochemicals. It is established that organic production is one of the perspective types of economic activity in Ukraine, which is confirmed by the high level of exports of organic products to the European Union.

The prospects for improving the legislation of Ukraine in the context of bringing the national standards of organic production closer to European requirements are considered separately, in particular in the framework of adaptation to the EU Regulation 2018/848. The provisions of EU Regulation 2018/848 regarding the certification of groups of operators have been studied. The importance of further legislative initiatives aimed at improving the certification of organic products was identified. It was proposed to include provisions on the possibility of certification of groups of operators in the legislation, in particular, in the Law of Ukraine "On the Basic Principles and Requirements for Organic Production, Circulation and Labeling of Organic Products" №. 2496-VIII. It has been established that the certification of groups of operators will ensure a decrease in the costs of certification of organic production. The article also identifies the main problems faced by Ukrainian organic producers, such as the high cost of certification and lack of state support. The legal regulation and system of state support for organic producers were investigated, including financial incentives for operators, reimbursement of certification costs, and compensation for the costs of implementing organic production methods. It is proposed to include in the Law of Ukraine "On Basic Principles and Requirements for Organic Production, Circulation and Labeling of Organic Products" and the Law of Ukraine "On State Support of Agriculture of Ukraine" provisions regarding the possibility of additional financial support for operators in the transition period.

Key words: organic production, legal regulation, certification, organic products, state support, organic market, European Union legislation, food safety, sustainable development, group certification, groups of operators.

Постановка проблеми. Незважаючи на зростання інтересу до органічного виробництва в Україні та у світі, правове регулювання цієї сфери залишається недостатньо розвиненим і узгодженим із міжнародними стандартами. В умовах євроінтеграційних орієнтирів, коли Україна прагне наблизити своє законодавство до положень законодавства Європейського Союзу (далі – ЄС), проблема забез-

печення чітких правових умов для органічного виробництва набуває особливої актуальності. Потребує вирішення питання удосконалення нормативних актів, забезпечення їх ефективного впровадження на практиці, підтримки виробників. Таким чином, необхідним є всебічний аналіз чинного правового регулювання органічного виробництва в Україні, виявлення основних недоліків та окреслення

напрямів його подальшого розвитку відповідно до міжнародних зобов'язань держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливий науковий інтерес до проблематики органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції в Україні та за її межами мали такі науковці як: Багай Н.О., Бойко Л.О., Курман Т.В., Луц Д.М., Лушпаєв С.О., Милованов Є.В., Оверковська Т.К., Псутурі Б.Д., Самсонова Я.О., Туєва О.М. Разом з тим, потребує постійної уваги з боку наукових досліджень питання удосконалення законодавства в означеній сфері з урахуванням міжнародних та євроінтеграційних орієнтирів.

Метою статті є дослідження сучасного стану правового регулювання органічного виробництва в Україні та визначення перспективних напрямків удосконалення національного законодавства з урахуванням європейських вимог і потреб ринку органічної продукції.

Виклад основного матеріалу. Органічне виробництво сьогодні набуває особливого значення у світі в контексті зростаючої уваги до глобальної екологічної та продовольчої безпеки, підтримання біорізноманіття, сталого використання природних ресурсів і захисту здоров'я населення. В умовах поглиблення глобалізації та інтеграційних процесів органічне землеробство, рослинництво й тваринництво стають не просто способом виробництва продуктів харчування, а частиною комплексного підходу до забезпечення сталого розвитку економік різних країн, в тому числі й України. Інтенсифікація розвитку органічного виробництва для нашої країни є особливо актуальною через цілеспрямовану інтеграцію України до Європейського Союзу (далі – ЄС), наближення вітчизняного законодавства до вимог ЄС та прагнення зміцнити позиції на міжнародних аграрних ринках. Згідно з Угодою про асоціацію з ЄС (далі – Угода про асоціацію), Україна взяла на себе зобов'язання впроваджувати високі стандарти якості продукції, включно з органічним виробництвом [1]. Так, відповідно до ст. 404 Угоди про асоціацію сторони зобов'язалися поширювати застосування методів органічного виробництва для сприяння розвитку сільського господарства та сільських територій [1]. Для України органічний сектор є одним з перспективних та важливих ефективних напрямів господарювання в сільському господарстві та особливо експортній торгівлі. Відповідно до статистичних даних Україна є успішним гравцем на зовнішньому ринку органічної продукції. Відповідно до аналітичного звіту Європейської Комісії, у 2024 році Україна посіла 3 місце зі 123 країн за обсягами експортованої органічної продукції до ЄС [2, с. 7]. Тож, виробництво органічної продукції є пріоритетним напрямом розвитку як для суб'єктів агробізнесу, так і для сільських територій, агросфери в цілому, адже «органічне виробництво продукції визначається більш високими екологічними та етичними стандартами, що відповідає потребам сучасного споживача та сприяє сталому розвитку агробізнесу» [3, с. 34]. Як слушно зауважила Курман Т.В., «виробництво органічної продукції є практичною реалізацією концепції сталого розвитку сільськогосподарського виробництва, що передбачає поєднання захисту довкілля, економічного зростання й соціального розвитку як взаємозалежних і взаємодоповнюючих елементів стратегічного розвитку держави, що гарантуватиме населенню високу якість продовольства як важливої складової продовольчої безпеки» [4, с. 237]. До того ж, «саме виробництво органічної сільськогосподарської продукції та сировини доцільно розглядати як засіб забезпечення екологічної безпеки в аграрній сфері економіки» [5, с. 97]. Окрім того, «зростаючий попит на органічні продукти відкриває нові ринки для агробізнесу. Фермери, які переходять до органічного виробництва продукції, можуть мати переваги в конкурентній боротьбі за цими ринками» [3, с. 33]. Слід зазначити, що багаті природні ресурси, родючі ґрунти

та сприятливі кліматичні умови дають Україні суттєві конкурентні переваги у розвитку органічного сектору, проте реалізація цього потенціалу вимагає чіткої правової бази, ефективних механізмів контролю якості та державної підтримки виробників органічної продукції. Ось чому в Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року, що схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2024 р. № 1163-р., органічне виробництво є важливим напрямом для виконання визначеного завдання задля сприяння пом'якшенню наслідків змін клімату та адаптації до них, що в свою чергу забезпечить досягнення стратегічної цілі – кліматично орієнтованого сільського господарства [6].

Законодавство у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції, можна умовно поділити на два рівні: національне законодавство та міжнародне. Ключовим національним нормативно-правовим актом, який регулює органічне виробництво, обіг та маркування органічної продукції в Україні є Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» № 2496-VIII від 10 липня 2018 року (далі – Закон № 2496-VIII), що був введений в дію у 2019 році. Згідно із Законом № 2496-VIII, «органічне виробництво – це сертифікована діяльність, пов'язана з виробництвом сільськогосподарської продукції, що включає всі етапи технологічного процесу, а саме: первинне виробництво (включаючи збір врожаю), підготовку, обробку, змішування та пов'язані з цим процедури, фасування, пакування, переробку, регенерацію та інші зміни стану продукції), яка здійснюється з дотриманням законодавчих вимог у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» [7]. Закон № 2496-VIII було прийнято на зміну Закону України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» № 425-VII від 3 вересня 2013 року, який зазнавав значної критики, зокрема, через «численні посилення на підзаконні нормативні акти, які на той час не були прийняті» [8, с. 52], а також з причини того, що «положення були недосконалими та значною мірою не відповідали законодавству ЄС у сфері органічного виробництва, обігу та маркуванню органічної продукції» [9, с. 120].

Розвиток підзаконної бази забезпечується через відповідні постанови Кабінету Міністрів України та накази Міністерства аграрної політики та продовольства України (далі – Мінагрополітики). Зокрема, важливими є нормативні акти щодо процедури сертифікації органічного виробництва, вимог до маркування органічної продукції, детальних правил щодо органічного виробництва та обігу органічної продукції, а також порядок ведення державного реєстру операторів органічного ринку тощо. Наприклад, відповідно до Порядку (детальних правил) органічного виробництва та обігу органічної продукції, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2019 р. № 970, встановлюються вимоги щодо галузей органічного виробництва: органічне рослинництво; тваринництво (зокрема птахівництво, бджільництво); грибівництво (зокрема вирощування органічних дріжджів); аквакультура; виробництво органічних морських водоростей; виробництво органічних харчових продуктів (зокрема органічне виноробство); виробництво органічних кормів; заготівля органічних об'єктів рослинного світу [10].

Постанова Кабінету Міністрів України від 12 лютого 2020 р. № 87 «Про затвердження Порядку ведення Державного реєстру операторів, що здійснюють виробництво продукції відповідно до вимог законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції, Державного реєстру органів сертифікації у сфері органічного виробництва та обігу органічної продукції, Державного реєстру органічного насіння і садивного

матеріалу», визначає механізм ведення Державного реєстру операторів, що здійснюють виробництво продукції відповідно до вимог законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції. Так, Мінагрополітики вносить оператора органічного виробництва, обігу до Державного реєстру операторів, що здійснюють виробництво продукції відповідно до вимог законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції (далі – Реєстр операторів). Дана інформація повинна знаходитися в Реєстрі операторів на офіційному веб-сайті Мінагрополітики, перебувати у вільному цілодобовому і безоплатному доступі [11]. Таким чином, споживачу можна здійснити перевірку чи належить виробник сільськогосподарської продукції до оператора органічного виробництва [12]. Державний нагляд (контроль) за дотриманням законодавства в означеній сфері здійснює Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів (далі – Держпродспоживслужба). Держпродспоживслужба відповідальна за проведення перевірок операторів органічного ринку, здійснення заходів державного контролю, а також за взаємодію з органами сертифікації. Держпродспоживслужба веде моніторинг дотримання правил органічного виробництва, розглядає випадки порушень та застосовує відповідні санкції у разі виявлення невідповідностей. Окрім того, вона опікується питаннями підвищення обізнаності виробників і споживачів щодо стандартів органічної продукції [7; 11; 13].

Проведення сертифікації органічного виробництва, обігу органічної продукції в Україні здійснюється на підставі Закону № 2496-VIII та Порядку сертифікації органічного виробництва та/або обігу органічної продукції, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2020 р. № 1032, відповідно до яких оператори, як суб'єкти ринку органічної продукції зобов'язані виробляти та реалізовувати органічну продукцію за наявності сертифіката, що є документальним підтвердженням відповідності органічного виробництва та/або обігу органічної продукції вимогам законодавства в означеній сфері. Даний сертифікат видається органом сертифікації на 15 місяців, що є строком його дії. Оператори при цьому зобов'язані проходити сертифікацію щорічно, під час якої органи сертифікації обов'язково здійснюють виїзну перевірку для встановлення відповідності процесу виробництва продукції та її обігу вимогам органічного законодавства [12].

Таким чином, на відміну, від попереднього Закону України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» № 425-VII від 3 вересня 2013 року, що підпадав під численну критику, поряд зі Законом № 2496-VIII прийняті підзаконні нормативно-правові акти, що посилюють правове регулювання у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції.

Якщо брати до уваги міжнародний рівень, то з 1 січня 2022 року Регламент (ЄС) 2018/848 Європейського Парламенту та Ради про органічне виробництво та маркування органічної продукції (далі – Регламент (ЄС) 2018/848) від 30 травня 2018 року є чинним законодавчим актом, також відомим як базовий акт, що встановлює правила органічного виробництва та маркування органічної продукції, скасовує та замінює Регламент Ради (ЄС) № 834/2007 від 28 червня 2007 року. Новий регламент передбачає перехідні періоди для впровадження деяких нових положень, зокрема щодо торгівлі [14]. Оскільки Україна є вагомим експортером органічної продукції до країн ЄС, то на рівні держави оператори повинні дотримуватися положень Регламенту (ЄС) 2018/848 та супутнього законодавства ЄС. В Регламенті (ЄС) 2018/848 закріплене поняття органічного виробництва, як комплексної системи управління господарством і виробництва продуктів харчування, що

поєднує найкращі екологічні практики, високий рівень біорізноманіття, збереження природних ресурсів, сільських територій та застосування виробничих методів, які відповідають вимогам сталого розвитку [15].

Новий регламент (ЄС) 2018/848 розширив сферу регулювання, посилив відповідальність операторів у випадках ймовірного забруднення продукції, ввів перехід від принципу еквівалентності до рівнозначності, а також запровадив вимоги до групової сертифікації операторів. Так, сертифікація груп операторів є вартою уваги для аналізу та можливості подальшої пропозиції впровадження в законодавстві України. Слід зазначити, що тут мова йде про систему органічного законодавства, а не один окремий регламент. Даний регламент спрямований на особливості системи управління, правил виробництва, торгівельного режиму. Таким чином, він має на меті: створити рівні умови для операторів; гармонізувати та спростити правила; підвищити довіру споживачів до органічних продуктів і органічного логотипу ЄС. Він гармонізує правила, що застосовуються до органічних операторів у країнах – членах ЄС і країнах, що не входять до ЄС [15; 16] зокрема, України. Сертифікація груп операторів є новим явищем для законодавства України, натомість, широко застосовується в зарубіжних державах. Так, з метою підтримки дрібних виробників органічної сільськогосподарської продукції та заохочення до провадження екологічно-спрямованих видів діяльності передбачено можливість об'єднання малих ферм та селянських господарств у групи операторів для проходження групової сертифікації. Мета групової сертифікації це також зменшення адміністративного тягаря та зменшення витрат на сертифікацію, що особливо актуально для малих господарств. Відповідно до ст. 36 Регламенту (ЄС) 2018/848 є певні обмеження та вимоги, щоб мати змогу сертифікувати органічну продукцію групою виробників. Вартість індивідуальної сертифікації повинна перевищувати 2% від обороту кожного члена групи. Членами групи операторів можуть стати суб'єкти, в яких річний оборот від органічного виробництва не перевищує 25 000 євро, або стандартний валовий дохід від органічного виробництва становить не більше ніж 15 000 євро на рік. Оператори не повинні мати в обробітку землі більше ніж 5 га, не більше 0,5 га земель для ведення тепличного господарства, не більше 15 га постійних пасовищ або сіножатей. При чому група операторів повинна бути зареєстрована як юридична особа в ЄС, чи в третій країні. Група операторів повинна складатися з членів, які розташовані географічно близько, створити спільну маркетингову мережу – систему збуту та повинна мати структуру управління та внутрішнього контролю [15].

Таким чином, задля зменшення витрат на сертифікацію операторами, слід розглянути можливість включити до національного законодавства, зокрема, до Закону № 2496-VIII положення щодо можливості здійснення органічної сертифікації групою операторів.

Висока вартість сертифікації органічної продукції є особливо критичною для малих виробників. Процедура отримання сертифікату вимагає значних фінансових і часових витрат: це і оплата послуг органів сертифікації, і витрати на впровадження технологічних змін у виробництві, і перехідний період, протягом якого господарство має дотримуватися органічних стандартів без можливості реалізувати продукцію як органічну. Для багатьох господарств, особливо зараз, під час наявності активних бойових дій, в умовах економічної нестабільності та обмеженого доступу до фінансування, ці витрати є непосильними, що гальмує розширення органічного сектору. На жаль, зараз можна спостерігати недостатню кількість державних програм підтримки або субсидування сертифікаційного процесу, що призводить до зменшення мотивації виробників щодо переходу на органічні технології.

На сьогодні державна підтримка виробників органічного виробництва передбачена Законом України «Про державну підтримку сільськогосподарства України» № 1877-IV від 24 червня 2004 року, Законом № 2496-VIII. Відповідно до ст. 8 Закону № 2496-VIII державна підтримка може надаватися операторам за національними та регіональними програмами за рахунок та в межах витрат бюджетних програм, спрямованих на підтримку розвитку сільськогосподарських виробників [7]. Відповідно до ст. 17-2.9. Закону України «Про державну підтримку сільськогосподарства України» «державна підтримка виробників органічної сільськогосподарської продукції здійснюється шляхом: виділення бюджетних субсидій з розрахунку на одиницю оброблюваних угідь та/або одну голову великої рогатої худоби; відшкодування до 30 відсотків вартості витрат на проведення сертифікації органічного виробництва; відшкодування до 30 відсотків вартості витрат на придбання дозволених для використання засобів захисту рослин та добрив, насіння, садивного матеріалу та кормів» [17]. Тож, зменшення витрат на сертифікацію органічного виробництва можна досягти також через збільшення обсягу державної підтримки не тільки регіональних, але й загальнодержавних програм підтримки. Разом з тим, поза увагою залишаються оператори, які перебувають на етапі перехідного періоду в органічному виробництві та землеробстві. Як слушно зауважує Милованов Є.В., саме в перехідний період «виникає найбільша потреба у фінансовій допомозі» [9, с. 121]. Тому, як зазначає Самсонова Я.О. серед напрямів підтримки «доцільно зазначити надання виробникам органічної продукції рослинного походження бюджетних субсидій у перехідний період, а також повне або часткове погашення вартості послуг сертифікації» [18, с. 97]. Більше того, право на державну підтримку повинні мати оператори перехідного періоду всіх галузей виробництва, не тільки рослинництва, а й тваринництва тощо.

Таким чином, пропонуємо передбачити в Законі № 2496-VIII та в Законі «Про державну підтримку сільськогосподарства України» положення щодо можливості додаткової фінансової підтримки операторів, які перебувають на етапі перехідного періоду. Слід підкреслити, що законодавство повинно передбачати комплекс заходів державної підтримки розвитку органічного виробництва в Україні, яка передбачала б підтримку операторів, як на початку господарської діяльності, так і протягом органічного виробництва.

Висновки. Органічне сільське господарство на сьогоднішній день є перспективним напрямом господарської діяльності. Разом з тим, подальший розвиток цього сектору залежить від досконалого правового регулювання, що враховує вітчизняні особливості галузі органічного виробництва та євроінтеграційні організаційно-правові орієнтири. Адже відсутність ефективного контролю за дотриманням міжнародних та національних вимог органічного виробництва, недосконалість механізмів сертифікації, високі витрати на її проведення, недосконалість державної підтримки, а також фрагментарність нормативно-правової бази створюють суттєві перешкоди для стабільного розвитку ринку органічної продукції. Подолання таких негативних факторів пропонується здійснити через надання можливості групам операторів здійснювати сертифікацію органічного виробництва, що базується на досвіді ЄС, правовою основою якого є Регламент (ЄС) 2018/848. Не менш важливим аспектом є також удосконалення організаційно-правового механізму комплексної державної та регіональної підтримки, включаючи всі етапи органічного виробництва, в тому числі перехідний період. Перспективними напрямками наступних досліджень можуть стосуватися питання удосконалення державного контролю у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
2. EU imports of organic agri-food products. *Analytical Brief № 4. Key developments in 2023*. July 2024. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/document/download/3f8a9f29-8093-4d67-9a26-0655ef1f1cbb_en?filename=analytical-brief-4-eu-organic-imports_en.pdf
3. Бойко Л.О. Органічне виробництво продукції як пріоритетний напрям розвитку агробізнесу. Проблеми і перспективи економічного розвитку в умовах модернізаційних процесів в Україні та світі : *матеріали всеукр. наук.-практ. конф.*, 2023 р., В 2-х частинах. Ч. 1. Кропивницький : РВЛ ЦНТУ, 2023. С. 33–34.
4. Курман Т.В. Сталій розвиток сільськогосподарського виробництва: проблеми правового забезпечення : мон. – Харків : Юрайт, 2018. – 376 с.
5. Оверковська Т. Правові ознаки органічного виробництва сільськогосподарської продукції в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. № 11. 2017. С. 94–98. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/11/20.pdf>
6. Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2024 р. № 1163-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-%D1%80#n12>
7. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції: Закон України № 2496-VIII від 10 липня 2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#n116>
8. Псутурі Б.Д. Правове регулювання виробництва органічної продукції рослинництва. дис. ... д-р. філософії зі спец. «Право». Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ, 2023. 233 с.
9. Милованов Є. В. Правові засади регулювання органічного виробництва в країнах ЄС. *Економіка АПК*. 2018. № 5. С. 117–125.
10. Порядок (детальні правила) органічного виробництва та обігу органічної продукції: постанова Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2019 р. № 970. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/970-2019-%D0%BF#n10>
11. Порядок ведення Державного реєстру операторів, що здійснюють виробництво продукції відповідно до вимог законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції, Державного реєстру органів сертифікації у сфері органічного виробництва та обігу органічної продукції, Державного реєстру органічного насіння і садивного матеріалу: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 лютого 2020 р. № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2020-%D0%BF#Text>
12. Петрова Н.О. Організаційно-правове регулювання сертифікації органічного виробництва. *Актуальні дослідження правової та історичної науки. Вип. 61: матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції (м. Тернопіль, Україна, м. Опіле, Польща, 16–17 травня 2024 р.)*. URL: https://www.lexline.com.ua/?go=full_article&id=3857
13. Положення про Держпродспоживслужбу: постанова Кабінету Міністрів України від 2 вересня 2015 р. № 667. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/667-2015-%D0%BF#Text>
14. European Commission. Legislation for the organics sector. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/farming/organic-farming/legislation_en
15. Regulation (EU) 2018/848 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 on organic production and labelling of organic products and repealing Council Regulation (EC) No 834/2007. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018R0848>
16. EU rules on producing and labelling organic products (from 2022). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=legissum:4353956>
17. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України № 1877-IV від 24 червня 2004 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>
18. Самсонова Я.О. Правове забезпечення державної підтримки виробників органічної сільськогосподарської продукції в Україні. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Право*. № 243. 2016. С. 93–101.